

מעין בית השואבה

1

(וויב) וידבר משה לפני ה' לאמר

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך
ישמעני פרעה ואני ערל שפתים.

ווי"ל שהנה שבט לוי לא היו בכלל צרת
השעבוד (עיי רש"י שמות ה,ד וברמב"ן שם,
ועיי מדרש תנחומא וארא ו) וגם לא עבדו עיי
כמו שמוצאים שלא עבדו להעגל (ועיי במדבר
רבה פרשה יג,י), וגם נמולו כל זמן היותם
במצרים כדכתיב (ברכה לג,ט) "כי שמרו
אמרתך ובריתך ינצורו" שקיימו הברית עם
הקב"ה גם במצרים (עיי שמות רבה פרשה
יט,ו), וא"כ יקשה כשבא משה ובישר בשורת
"פקד פקדתי אתכם וגו'" ובא בשליחותו של
הקב"ה "אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת
מצרים" אמאי לא נאספו אליו כל בני לוי, וכן
זקני ישראל שבוודאי לא עבדו עיי אמאי
נשמטו כולם קודם שהגיעו לפרעה (רש"י
שמות ה,א). ומה דן משה קיי "הן בני
ישראל" היינו בני לוי וזקני ישראל "לא שמעו
אלי" הרי ראה ברורה שאני ערל שפתים,
"ואיך ישמעני פרעה", והקל וחומר בתקפו.

משך חכמה שמות פרשת וארא פרק ו פסוק יג - יד

2

(יג) ויצום אל בני ישראל ואל פרעה (מלך מצרים) להוציא את בני ישראל (מארץ
מצרים). ייתכן כי גם אז במצרים היו גדולי האומה אשר היו שרים נכבדים ואפרתים, והם היו
משעבדים את בני ישראל לעבדים, שמכרו המצרים להם. ואולי היו המה השלושה שבטים - ראובן
ושמעון ולוי - שהנהיגו שררה במצרים, כמו שאיתא במדרש נשא פרשה יג. לוי שלא היה בשעבוד
מצרים, ולכן לא נטל נחלה בארץ, וכן ראובן לא נטל רק בעבר הירדן, ושמעון נתקיים עליו "אחלקם
ביעקב" כמו שפירש הרמב"ן. ומהם היו בני חורין הרבה ושרים, אשר היו משעבדים את ישראל
הנמכרים להם מהממשלה של פרעה. לכן ציוה השם יתברך שבני ישראל גם פרעה יוציאו את בני
ישראל מהשעבוד. ולכן סמך לזה יחוס השלושה שבטים, ומסיים "הוא אהרון ומשה, (אשר אמר ה'
להם) הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם" - שיהיו כל משפחה ושבת צבא בפני עצמו,
ולא ישתעבדו ישראל זה לזה. וכנראה שלזה כיון הירושלמי ראש השנה פרק ג הלכה ה: "ויצום אל
בני ישראל", מה ציוום? - על פרשת שילוח עבדים [רצונם לומר, שישלחו עבדיהם מישראל
ששעבדו תחת ידם כמו שכתבת] והדא הוא דכתיב "כה אמר ה' אנכי כרתי ברית את אבותיכם
ביום הוציא אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמור, מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו
העברי (אשר ימכר לך, ועבדתם שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולא שמעו אבותיכם אלי ולא היטו
את אזנם"), הנאמר בירמיה לג יעוין שם ודו"ק.
ויתכן לומר בדעת המדרש נשא, ששלושה שבטים אלו הנהיגו שררה במצרים, לפיכך נתיחסו כאן,
על פי דאמרו במכילתא (מסכתא דפסחא בא פרשה ה) דבשביל ד' דברים נגאלו, שלא שינו שמן
לשונן (שלא נחשדו על העריות ולא על לשון הרע), והיו מצוינים לגוי והחזיקו עצמן לגרים, מפני
שהיו מצפים לתשועת ה', שיעקב בירך אותם איש איש כברכתו בחלוקת הארץ, כמו שאמר "וירכתו
על צידון וכו'" (בראשית מט, יג). אבל שלושה שבטים הללו, שיעקב רחקן, אילו היו משועבדים ככל
אחיהם, היו מתערבים במצרים, והיו מדמין שאין להן חלק ונחלה בקרב ישראל, לפיכך מנעה
השגחה מהשתעבד אותן בחומר ולבנים ודו"ק.

מאמר זז

א. בכרכת רפאנו של שמנה עשרה המטבע הוא כי תחלתנו אתה. וצריך ביאור הלא הנימוק הזה של כי תחלתנו אתה שייך הוא לכל הבקשות ולמה נתיחד הוא דוקא לבקשת הרפואה? — חנה דעתו של המהר"ל היא כי ספור יציאת מצרים אין זה בגדר ספור שבחיו של מקום אלא ספור טובותיו של מקום ומעשי חסדיו עמנו. מפני שאי אפשר לומר דספור יציאת מצרים הוא ספור שבחיו של מקום משום שנגד זה ישנה הטענה של סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך ולמי נאה לספר גבורות השם הלא רק למי שישמיע כל תחלתו. ונראה לדון באימה דשאני יציאת מצרים דשפיר יש לספר בה אפילו על דרך שבחו של מקום. דטענה זו דסיימתינהו לכולהו שבחי דמרך נתבארה בגמרא במשל למלך שיש לו כלי זהב ומקלסין אותו בכלי כסף. ומסתברא דאין זה שייך אלא אם הכלים הם מתשמישי המלך שרכש לו לצרכו, ועל כן יש כאן הפחתה כשמשבחיין אותו בכלי כסף מה שאין כן באופן דהמלך קנה לו הכלים הללו אך ורק בכדי להתפאר בהם ולשם זה הציג אותם לראוה בפני כל, בודאי שהתפארות זו תחי' לפי השגתו של כל אחד ואחד, דכך הוא ענינה של מדת ההתפארות שהיא מכונת את דרכה לפי מדת השגתו של זה שמתפארים נגדו. ונמצא שאין שם טענה כי התחלה לא הגיעה לגדל היקרות שבדבר שהרי ההתפארות לא תמצא אלא כפי גבול תפיסתו של זה שמתפארים בפניו. וממילא נמצא שביציאת מצרים אשר מפורש נאמר עלי' בתורה כי כל עצמה לא באה אלא לשם התפארות. משה אמר לפרעה התפאר עלי, וכן למען תספר את אשר התעללתי אין כאן מקום כלל לטענה שרק למי שמושיג להשמיע כל תחלתו לו נאה למלל גבורות השם.

ב. וחנה ענין הרפואה הוכמה לישראל בקשר עם יציאת מצרים. כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני השם רופאיך. וממילא מוסיפים בכרכת הרפואה הנימוק המיוחד של "כי תחלתנו אתה". מפני שכך היא המדה שכל מה שמשתייך ליציאת מצרים נעשה מתחלתו בכדי להתפאר ולהתהלל. והרי יש בדברים הללו תוספות הבנה בהך מילתא שאמרו חכמים דפסח נוטריקון פת סח. משום דהנסים האותות והמופתים של יציאת מצרים הם הראשונים שמפורש נאמר עליהם שנעשו ובאנו לעולם רק לשם התפארות. ותעש לך שם כהיום הזה. וממילא אין כאן טענה אפילו אם הם נאמרים בגדר שבחו של מקום. והיינו שבפסח הפה סח ומשבח לפי גבול תפיסתו ואינו חושש שתקילום שלו אינו אלא בכלי כסף. ונוטריקון של פסח הוא פת סח.